

יז

הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתֶּה אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ
הוּא... וְשֵׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִילִים

(יג, לב-לג)

"הנפילים – ענקים, מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור
אנוש" (רש"י)

יש לבאר את הרצף בין שתי הטענות – "ארץ אוכלת יושביה היא"
ו"שם ראינו את הנפילים":

הערה

פירושה הפנימי של טענת המרגלים "ארץ אוכלת יושביה היא" הוא
שהעיסוק בעניינים ארציים וחומריים – שבהם יהיה על בני-ישראל לעסוק
לפרנסתם לאחר כניסתם לארץ – עלול "לאכול" ולבלוע כליל את האדם
העוסק בהם, מבלי להותיר מקום לחיים רוחניים ולעבודת הבורא⁷⁰.

כראיה לטענתם זו הזכירו המרגלים את "הנפילים" – "מבני שמחזאי
ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש": שמחזאי ועזאל היו מלאכים
קדושים וטהורים, שירדו לעולם הזה מתוך כוונות נשגבות (כדברי
חז"ל⁷¹); ואף-על-פי-כן לא עלה בידם לעמוד בנסיונות שהעמיד בפניהם
העולם החומרי, והם הירדדו עד שהגיעו לשפל רוחני ומוסרי. כך יקרה,
טענו המרגלים, גם לבני-ישראל – הכניסה לארץ והצורך לעסוק בענייני
העולם יביאו לנפילה ולהידרדרות רוחנית.

על כך באה תשובתם של יהושע וכלב⁷² – "אם חפץ בנו ה' והביא
אותנו אל הארץ הזאת":

70. לקוטי תורה לתחילת פרשתנו, ועוד. וראה גם ב'ביאור' הקודם (ביאור טז).

71. ילקוט שמעוני בראשית רמז מד. ועוד.

72. לקמן יד, ח.

הסיבה להידרדרותם של המלאכים נעוצה בכך שירידתם לעולם הזה לא היתה לרצונו של הבורא, ולכן לא היה באפשרותם להתמודד עם העולם וחומריותו; בני-ישראל, לעומת זאת, נכנסים לארץ-ישראל על-פי רצונו של הקב"ה, שחפצו הוא שבני-ישראל יעסקו בענייני העולם החומריים ויחדירו בהם קדושה, ולכן הקב"ה עצמו מעניק להם את הכוחות להצליח בכך.

(לקוטי שיחות חכ"ח ע' 91 ואילך)

יח

וְשֵׁם רְאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנַק מִן הַנְּפִילִים (יג, לב)

"הנפילים – ענקים, מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש" (רש"י)

המושג "נפילים" מוזכר גם בפרשת בראשית⁷³ ("הנפילים היו בארץ בימים ההם"), ושם מפרש אותו רש"י בצורה שונה: "הנפילים – על שם שנפלו והפילו את העולם".

מדובר בהבדל מהותי: לפי פירוש רש"י בפרשת בראשית – הנפילים הם בני-אדם לכל דבר, והם נקראים "נפילים" על שם שחטאו וגרמו בחטאיהם לאובדנם שלהם ולאובדנו של העולם ("נפילה" במובן של אובדן)⁷⁴; ואילו לפי פירושו כאן – הנפילים הם צאצאי מלאכים, והם נקראים "נפילים" על שם "שנפלו מן השמים".

והדבר דורש ביאור – מה ראה רש"י לפרש את המושג "נפילים" בצורה שונה מכפי שפירש בפרשת בראשית?

73. ו, ד.

74. כך לדעת רוב המפרשים (רא"ם, גור אריה, ספר זיכרון ועוד) – אם-כי יש שפירשו גם שם שהכוונה היא לנפילה מן השמים (נחלת יעקב).

ויש לומר, שרש"י הוכרח לכך מכוח קושי בכתובים:

הענקים שראו המרגלים בארץ-ישראל מוזכרים כבר בקצרה בדבריהם לעיל⁷⁵ – "וגם ילידי הענק ראינו שם". לשם מה חוזרים המרגלים ומזכירים אותם ביתר פירוט – "ושם ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפילים"?

כדי ליישב זאת מפרש רש"י, שכוונת המרגלים בפסוק זה אינה לענקים סתם, אלא ל"נפילים" – "מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים":

על התיאור הראשוני של הארץ בפי המרגלים – "עז העם היושב בארץ... וגם ילידי הענק ראינו שם" – השיב כלב בדבריו "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה", "אפילו בשמים, והוא אומר 'עשו סולמות ועלו שם' – נצליח בכל דבריו"⁷⁶. כלומר: כוחו של משה הוא שמיימי ועל-טבעי, וניתן להתגבר באמצעותו על כל המגבלות הטבעיות והארציות.

על כך השיבו המרגלים בדבריהם "ושם ראינו את הנפילים", "מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים": גם אם אמנם כוחו של משה הוא שמיימי, כדברי כלב ("אפילו בשמים") – אין די בכך כדי להתמודד עם יושבי ארץ-ישראל, שכן גם שם ישנם נפילים שמוצאם באותם מלאכים שנפלו "מן השמים", וכוחם משתווה איפוא לכוחו של משה⁷⁷.

(לקוטי שיחות חכ"ח ע' 85 ואילך)

75. פסוק כח.

76. לעיל פסוק ל ובפרש"י.

77. ויש לומר, שרש"י רומז לכך גם בסיום דבריו – "שנפלו מן השמים בימי דור אנוש": מאחר שנפילתם היתה בימי דור אנוש – מן ההכרח ששרדו את המבול (ראה רש"י לך יד, יג ביחס לעוג, וראה גם בדברי המפרשים כאן: אלשיך, פני דוד ועוד), על-אף שהמבול היה עונש מן השמים (ונפתחו בו "ארוכות השמים"), ומכאן שהנפילים היו מסוגלים – לדעת המרגלים – להתמודד בהצלחה גם עם ה"שמים".